

УДК 327:378:911.3

Балабанов Г.В.

*РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ
ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ ТУРИЗМУ В НАЦІОНАЛЬНОМУ
АВІАЦІЙНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ*

Розкрито напрями міжнародної діяльності кафедри країнознавства і туризму Національного авіаційного університету.

Ключові слова: міжнародна діяльність, кафедра країнознавства і туризму Національний авіаційний університет,

Раскрыты направления международной деятельности кафедры страноведения и туризма Национального авиационного университета.

Ключевые слова: международная деятельность, кафедра страноведения и туризма, Национальный авиационный университет.

Revealed international activities department of regional geography and tourism National Aviation University.

Key words: international activities, department of regional geography and tourism, National Aviation University.

Національний авіаційний університет (НАУ) є одним з провідних і найбільших вищих навчальних закладів України, де навчається понад 35 тисяч студентів і слухачів із 50 країн світу. Він заснований у 1933 р. і добре знаний в Україні та за кордоном традиціями якісної освіти,

науковими і педагогічними здобутками. Від 2000 р. має статус національного, від 2010 р. – самоврядного (автономного) дослідницького національного університету. До складу університету входять Кіровоградська льотна академія, 17 інститутів (у тому числі Житомирський військовий інститут ім. С.П. Корольова), 4 факультети, 7 коледжів, 2 ліцеї, Європейські регіональні центри Міжнародної організації цивільної авіації (ІСАО), науково-дослідні інститути і лабораторії тощо.

За останні двадцять років університет не тільки зберіг лідерство як потужний вищий навчальний заклад для задоволення потреб авіакосмічної галузі у професійних кадрах, але й розвиває освітню діяльність за іншими суміжними напрямками. Авіація дозволяє долати великі відстані, географічні бар'єри і державні кордони, що вимагає відповідного міжнародно-правового регулювання повітряних сполучень. Сучасна цивільна авіація є складною глобальною системою, потужним чинником розвитку міжетнічних і міжкультурних зв'язків, взаєморозуміння між народами. За даними ІСАО, у 2010 р. кількість авіапасажирів у світі тільки на регулярних міжнародних і внутрішніх комерційних рейсах авіакомпаній становила 2,6 млрд. Всі учасники авіаційної діяльності (органи авіаційної влади, авіакомпанії, аеропорти, авіаційні та авіаремонтні заводи, спеціалізовані міжнародні організації, навчальні заклади та ін.) незалежно від національної юрисдикції в кінцевому підсумку працюють на зростання просторової мобільності населення світу. Мільйони людей у різних країнах цілодобово за уніфікованими стандартами, правилами і регламентами забезпечують виробництво польотів та їхню безпеку, безперебійне функціонування аеропортів та аеродромів, обслуговування повітряного руху та авіапасажирів. Тому цілком логічним був наказ ректора від 24 лютого 2005 р. про створення в структурі НАУ Інституту міжнародних відносин, до складу якого увійшла і нова кафедра країнознавства і туризму.

Позаду складні роки становлення, проте поступово вдалося знайти своє місце в освітньому просторі. Головним напрямом діяльності кафедри є підготовка фахівців з вищою освітою для туристичної галузі України (бакалаврів, спеціалістів і магістрів). Кафедра є випусковою за напрямом «Туризм», а також забезпечує викладання нормативної дисципліни «Країнознавство» студентам-міжнародникам інших спеціальностей. Створено висококваліфікований професорсько-викладацький колектив, у складі якого працюють троє докторів наук, професорів, семеро кандидатів наук, доцентів, четверо викладачів без вченого ступеню (всі викладачі штатні). Допоміжний персонал представлений трьома фахівцями. На денній і заочній формах навчання вищу освіту в галузі туризму здобувають понад 400 студентів, з них 8 громадян іноземних держав (Естонія, Росія, Туреччина, Угорщина та ін.).

Концептуально підготовка бакалаврів, спеціалістів і магістрів з туризму в Національному авіаційному університеті відрізняється від інших вищих навчальних закладів наступними особливостями: 1) навчальний

план містить дисципліни, які відображають профіль вищого навчального закладу («Авіація і туризм», «Транспортні системи в туризмі», «Логістика в туризмі», «Глобальні дистриб'юторські системи в туризмі»). Це дозволяє готувати фахівців, які глибоко розуміють зв'язки між розвитком транспорту і туризму, володіють сучасними технологіями бронювання авіаквитків, технологіями обслуговування авіатуристів тощо; 2) підготовка таких фахівців адаптована в першу чергу до потреб столиці України, де спостерігається позитивна динаміка розвитку туристичного бізнесу, інтенсивно розвиваються аеропорти «Бориспіль» і «Київ» (Жуляни) і стрімко зростають обсяги туристичних авіап перевезень.

Міжнародне співробітництво є одним із пріоритетних напрямів роботи кафедри. Його основна мета полягає у використанні можливостей міжнародної діяльності задля підвищення якості вищої професійної освіти і конкурентоспроможності молодих фахівців з туризму на вітчизняному і закордонних ринках праці. Кафедра знаходиться в процесі розбудови міжнародних зв'язків. Цей напрям діяльності розвивається з урахуванням трьох основних чинників:

- сучасних вимог Болонського процесу, Європейського простору вищої освіти (ЕНЕА), до якого активно інтегрується Україна;
- особливостей «зовнішньої політики» НАУ як одного з лідерів української вищої освіти;
- впливу предметної специфіки кафедри.

Дію першого чинника доцільно розглядати з позицій загальних умов розвитку вищої освіти України. Позаду держава «за залізною завісою», ця завіса впала. Українські ВНЗ змушені конкурувати з іноземними на відкритому ринку освітніх послуг за майбутніх студентів-резидентів України. Тому немає іншого шляху окрім підвищення ефективності та якості освітнього процесу, в тому числі за рахунок використання сучасних напрямів, форм і методів організації міжнародного співробітництва (сприяння академічній мобільності студентів, викладачів і науковців; участі у міжнародних освітніх і наукових програмах і проектах; обміну новітніми освітніми технологіями; модернізації лабораторної бази; спільного проведення міжнародних наукових і науково-практичних конференцій, конгресів, симпозіумів, круглих столів; обміну новими науковими і навчальними виданнями, спільної видавничої діяльності; створення двосторонніх освітніх програм з іноземними університетами за принципом «подвійного диплому» тощо). Розвиток цих та інших напрямів і форм міжнародної співпраці дозволить певною мірою доповнити обмежені фінансові можливості держави модернізувати систему вищої освіти України (за рахунок залучення коштів міжнародних програм і фондів, технічної допомоги іноземних держав). Актуальним завданням загальнодержавного рівня залишається створення такого правового поля, яке б максимально сприяло інтеграції вищої школи України у світовий науково-освітній та інформаційний простір.

Певні акценти, координати розвитку міжнародного співробітництва у сфері підготовки професійних кадрів встановлює і сам Національний авіаційний університет. Він є членом Міжнародної асоціації університетів (IAU) і Великої хартії університетів (Magna Charta). Перші іноземні студенти розпочали навчання ще у далекому 1947 р., а сьогодні в університеті навчається 1,3 тис. іноземних громадян. НАУ є учасником 104 двосторонніх або багатосторонніх угод з вищими навчальними закладами, науковими установами, компаніями, міжнародними організаціями, розташованими у 31 державі світу. Майбутні фахівці туристичної галузі регулярно беруть участь у зустрічах з представниками іноземного дипломатичного корпусу в Україні. Тільки за останній рік в університеті відбулися виступи керівників дипломатичних місій Австрії, Ірану, Іспанії, Росії, директора Представництва Польської туристичної організації в Україні.

Вибір головних географічних векторів міжнародного співробітництва для кафедри країнознавства і туризму був обумовлений наступними міркуваннями. Колектив кафедри надає пріоритетне значення розвитку співпраці з партнерами з трьох груп країн:

- 1) країни-лідери світового туризму, які демонструють високі стандарти якості послуг, володіють багатьма конкурентними перевагами і новітніми технологіями туристичного бізнесу;
- 2) країни, які «стартували» пізніше, проте динамічно розвивають сектор туризму і подорожей, зміцнюють свої позиції на світовому ринку туристичних послуг й успішно конкурують з українськими суб'єктами туристичної діяльності за українського споживача;
- 3) країни пострадянського простору, які обирають власні стратегії реформування туризму і вирішують проблеми, більшість з яких є спільними, враховуючі історичне минуле.

Для визначення країн першої групи ми скористалися відомим рейтингом конкурентоспроможності країн світу в сфері подорожей і туризму за методикою Світового економічного форуму (WEF). Місце країн у рейтингу залежить від значень інтегрального індексу ТТСІ, що розраховується на єдиній (хоча і дискусійній) методологічній основі. Інтегральний індекс враховує сукупність спеціалізованих індексів (оцінка рівня розвитку транспортної, готельної інфраструктури, безпеки, правового забезпечення, політичної стабільності, комфортності ведення бізнесу, участі держави в розвитку галузі, туристичної привабливості, безпеки в країні в цілому, природного та людського потенціалу держави). В період 2007-2011 рр. опубліковано 4 звіти «Travel and Tourism Competitiveness Report» і за середньоарифметичними значеннями інтегрального індексу ТТСІ трійка лідерів світового рейтингу туристичної конкурентоспроможності виглядає так: Швейцарія (ТТСІ=5.66), Австрія (ТТСІ=5.46) і Німеччина (ТТСІ=5.45).

Після консультацій з проф. І. Жалобою, який тривалий час успішно співпрацює з австрійськими науковцями і освітянами, і зустрічі у

Посольстві Австрійської Республіки в Україні було прийняте рішення ініціювати співробітництво між НАУ і Клагенфуртським Альпен-Адрія університетом. Цей вищий навчальний заклад заснований у 1970 році спочатку як коледж, а 1975 р. був перетворений в університет. Зараз в Альпен-Адрія університеті навчається близько 10 тисяч студентів, з них 1,5 тисячі – іноземні студенти. Штат співробітників нараховує 1300 осіб. Включає в себе гуманітарний факультет, факультети менеджменту і економіки, міждисциплінарних зв'язків і технічних наук. Університет розташований на березі озера Вертерзеє в м. Клагенфурт – столиці федеральної землі Каринтія, що добре відома в Австрії і за кордоном потужним розвитком туризму і високою якістю туристичних послуг. Упродовж 2011-2012 рр. відбулися візити до Клагенфурту викладачів і студентів НАУ, візит у відповідь до Києва трьох професорів Альпен-Адрія університету. Результатом цих контактів стало підписання восени 2012 року офіційної Угоди про співробітництво між НАУ і Клагенфуртським Альпен-Адрія університетом, який готує менеджерів туризму магістерського рівня. Угода відкриває сприятливі можливості для практичної реалізації багатьох цікавих ідей і проектів.

До другої групи країн ми відносимо в першу чергу Туреччину, Польщу, Чехію і Болгарію. Успішно розвивається співпраця викладачів і студентів кафедри з Представництвом Польської туристичної організації в Україні і Вищою школою туризму та екології з м. Суха Бескидська (Малопольське воєводство). Цей навчальний заклад був заснований лише в 2001 році, проте широкий спектр навчальних програм та висока ефективність навчання приваблюють студентів не тільки з Польщі, але й з інших країн (України, Росії, Ірландії, Великобританії, Угорщини тощо). На даний момент він посідає 2 місце в рейтингу недержавних вищих навчальних закладів Польщі за якістю туристичної освіти.

Впродовж 2011/12 навчального року було реалізовано цікавий міжнародний проект – відкритий конкурс студентських наукових робіт «Польща туристична». Співорганізаторами конкурсу виступили НАУ і Представництво Польської туристичної організації в Україні. На конкурс було подано 32 роботи від студентів НАУ, Київського національного університету ім. Тараса Шевченка і Дніпропетровського національного університету ім. Олеса Гончара. П'ятеро переможців конкурсу отримали можливість відвідати Польщу. Українські студенти, завідувач кафедри країнознавства та туризму ІМВ НАУ Балабанов Г.В. та провідний фахівець кафедри Гришко Р.Є. ознайомилися з історичним центром Кракова і взяли участь у семінарі, підготовленому Малопольською регіональною туристичною організацією. Відбулося кілька зустрічей з керівництвом і студентами Вищої школи туризму та екології. Обговорювались питання спільних навчальних програм, публікацій наукових праць, проведення в Бещадах фестивалю студентської молоді трьох сусідніх держав – Польщі, України і Словаччини, а також проект Договору про співробітництво між НАУ та Вищою школою туризму та екології. Декан відділення туризму

проф. К. Борковський у жовтні 2012 р. перебував з візитом у Києві, де виступив з доповіддю на науково-практичній конференції «Взаємодія транспорту і туризму: тенденції, проблеми, перспективи». Проект Договору про співробітництво між навчальними закладами погоджено, він буде підписаний у 2013 р.

Серед країн пострадянського простору особливе місце належить Російській Федерації. На громадян Росії припадає майже 40% в'їзного турпотоку до України, частка Росії у виїзному турпотоці з України становить 15%. Історичний чинник обумовлює близькість проблем реформування туристичної галузі, концептуальних засад наукових досліджень туристичної діяльності, а також систем вищої освіти в обох країнах. Саме тому варто зберегти і розвивати інтенсивні контакти між фахівцями і студентами України і Росії. Тільки впродовж 2012 р. викладачі кафедри країнознавства і туризму НАУ опублікували в Росії 5 наукових праць. Встановлено творчі зв'язки між кафедрами країнознавства і туризму НАУ і Санкт-Петербурзького державного університету. Перед студентами і викладачами НАУ у листопаді 2012 р. виступав з лекцією «Геомаркетинг в туризмі» професор Саратовського державного університету О.Кусков.

Важливу науково-методичну роботу на високому професійному рівні виконує доцент Г.Ш. Уварова. Щорічно вона як науковий керівник готує команди старшокласників з України до участі у Міжнародних олімпіадах з географії, супроводжує команду за кордон в якості члена офіційної делегації від України. На минулорічній Олімпіаді в м. Модена (Італія) українські старшокласники здобули 2 срібних і 2 бронзових нагороди, а 2012 р. в м. Оллаварія (Аргентина) – 2 бронзових.

Цінний досвід міжнародного співробітництва має доцент Л.М. Ткачук, яка брала участь в об'єднаному європейському проекті «EU Standarts in teaching International Tourism Economics» за програмою Tempus Tasis. В рамках цього проекту видано авторський навчальний посібник «Інноваційні технології в міжнародному туризмі». У закордонних відрядженнях у 2012 р. перебували також проф. В.І. Вишневський (для обговорення участі у спільному науковому проекті з Дрезденським технічним університетом, Німеччина) і студентка магістратури А. Швець (для участі у роботі міжнародного семінару з професійної вищої освіти на базі Варшавського університету, Польща).

Туризм ще не посів свого справжнього місця у національній економіці. Сучасний рівень розвитку туризму в Україні в аспекті міжнародних порівнянь не відповідає вимогам часу і потенціалу країни. Тому якісна підготовка майбутніх фахівців з туризму вимагає подальшої інтенсифікації міжнародних контактів, опанування кращого іноземного досвіду, використання всіх можливих форм і методів міжнародного співробітництва.